

บรรณานุกรม

หนังสือ

กฎหมายตราสามดวง. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์พิฆเนศ, 2521. (กรมศิลปากร
จัดพิมพ์เผยแพร่ พุทธศักราช 2521).

กิ่งแก้ว อัครถาวร. คติชนวิทยา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, 2519
(เอกสารนิเทศการศึกษา ฉบับที่ 184 หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู).

กุหลาบ มลลิกะมาส. คติชาวบ้าน. กรุงเทพฯ : สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย,
ไทย, 2509.

_____. วรรณกรรมไทย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
2519.

_____. วรรณคดีวิจารณ์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยรามคำแหง,
2522.

กำชัย ทองหล่อ. หลักภาษาไทย. พิมพ์ครั้งที่ 4 พระนคร : สำนักพิมพ์รวมสาส์น,
2515.

จุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. "พระราชวิจารณ์ว่าด้วยนิทานชาดก".
ประชุมศิลาจารึกภาคที่ 5. นครหลวงฯ : โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการ
คณะรัฐมนตรี, 2515.

เฉลิม มากนวล. การวิเคราะห์และเปรียบเทียบนิทานชาดกกับนิทานอีสป.

กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว, 2518. (เอกสารนิเทศการศึกษา
ฉบับที่ 167 หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู).

ฐานิสร์ ชاکรพิพงศ์. "ความรู้เรื่องชาดก" อักษรสาร. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์
ไทยวัฒนาพานิช, 2515. (พิมพ์เนื่องในโอกาสงานสี่ศาสตราจารย์
9 กันยายน 2525).

จ่างราชานุกาฬ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. ชีวิตและงานของ
สุนทรภู่ พิมพ์ครั้งที่ 5. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์บรรณศิลป์, 2516.

_____ . ประชุมบทโทรทัศน์กับอธิบายตำนานมโหรี. พระนคร : โรงพิมพ์โสภณ-
พิพรรฒธนากร, 2471. (พิมพ์แจกในการกรณิษพระราชทาน มหาอำมาตย์โท
พระยาจินดาภิรมย์ราชสภาคดี ผู้รั้งตำแหน่งเสนาบดีกระทรวงยุติธรรม
ณ วัดสุวรณาราม พ.ศ. 2471).

ทัศนีย์ ทานตวนิช และคนอื่น ๆ. การศึกษาและรวบรวมวรรณกรรมพื้นบ้านภาค
ตะวันออก (ระยะต้น). ชลบุรี : โครงการวิจัยภาษาและวัฒนธรรมพื้นบ้าน
ภาคตะวันออก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิไล บางแสน, 2522.

ธรรมชิเบศร์ (กุ่ม), เจ้าฟ้า. พระประวัติและพระนิพนธ์ทร้อยกรอง. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์ศิลปาบรรณาคาร, 2513.

ชวัช ปุณโณทก. วรรณกรรมท้องถิ่น. กรุงเทพฯ : โอเคียนสโตร์, 2521.

นายคำรา ณ เมืองใต้ (นามแฝง). กาพย์ (สามโองการ). พระนคร : สำนักพิมพ์-
ไทยวัฒนาพานิช, ม.ป.ป.

ประคอง ะสม และ เอื้อมพร กิจวัจนกุล. "คติชนชาวบ้านในบทกล่อมเด็ก"
กรอง : ภาษาและวรรณกรรม. กรุงเทพฯ : ชุมชนวิชาการอักษรศาสตร์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2516.

ประชุมจารึกวัดพระเชตุพน ฉบับหอสมุดแห่งชาติ. พิมพ์ครั้งที่ 2 พระนคร : สำนักพิมพ์
บ้านฟ้าพิทยา, 2520.

ประชุมบทล่านำ เล่ม 1 เทกกลมพระบรมม. พระนคร : โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร,
2469. (พระวิมาดาเธอ กรมพระสุทธาสินีนาฏ ปิยมหาราชปดิวรัดิ
โปรดเกล้าฯ ให้พิมพ์ เมื่อปีชวด พ.ศ. 2469).

ประสิทธิ์ กาพย์กลอน. การเขียนภาคปฏิบัติ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช,
2518.

เปลื้อง น. นคร. ประวัติวรรณคดีสำหรับนักศึกษา. พิมพ์ครั้งที่ 7. นครหลวงฯ :
สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2515.

พ. น. ประมวลุมารค (นามแฝง). สิบลี. วรรณคร : โรงพิมพ์บำรุงนุกุลกิจ,
2498.

พจนานุกรมไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์อักษร-
เจริญทัศน์, 2525.

พระคลัง (หน), เจ้าพระยา. วรรณคดีเจ้าพระยาพระคลัง (หน). พิมพ์ครั้งที่ 3
พระนคร : สำนักพิมพ์แพรวพินทยา, 2515.

พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 42. พระนคร : โรงพิมพ์กรมการศาสนา, 2499.
(อนุสรณ์งานฉลอง 25 พุทธศตวรรษ พ.ศ. 2500).

พิทยลาภพฤฒิยากร, กรมหมื่น. พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ทรงฟื้นฟู
วัฒนธรรม. พระนคร : โรงพิมพ์ภักดีประคิษฐ์, 2502.

มงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว, พระบาทสมเด็จพระ. ศกุนตลา มัทนพาชา ท้าวแสนปม
ประมวลสุภาสิต. ชนบุรี : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2513.

ยาวพระลาด เนห์รุ. พบดินอินเดียน. 2 เล่ม. แปลโดย กรุณา กุศลาสัย.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์กมลลากร, 2525.

สีโท, พระยา. ไตรภูมิพระร่วง. พระนคร : สำนักพิมพ์บรรณาคาร, 2515.

วันเนา ยูเคิน. เพลงขาน้อง. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2525.

วิทย์ สีวะศรียานนท์. วรรณคดีและวรรณคดีวิจารณ์. พิมพ์ครั้งที่ 4 พระนคร :
สมาคมภาษาและหนังสือแห่งประเทศไทย, 2514.

ศักดิ์ศรี แย้มนาคา. "กาพย์" ใน อนุสรณ์งานฌาปนกิจศพ นายทิพ พักเจียม.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ทองเจริญการพิมพ์, 2525.

ส.พลายน้อย (นามแฝง). "กาพย์". นิทานวรรณคดี. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ :
สำนักพิมพ์บำรุงสาส์น, 2521.

ส.อ.ส. (นามแฝง). "กาทาติชาดก". พระคัมภีร์ชาดกแปล ฉบับ ส.อ.ส. เล่ม 7
พระนคร : โรงพิมพ์พิมพ์ศรี, 2493.

_____ . "สุสันตีชาดก." พระคัมภีร์ชาดกแปล ฉบับ ส.อ.ส. เล่ม 8
พระนคร : โรงพิมพ์พิมพ์ศรี, 2493.

_____ . "กุนาลชาดก." พระคัมภีร์ชาดกแปล ฉบับ ส.อ.ส. เล่ม 16.
พระนคร : โรงพิมพ์พิมพ์ศรี, 2493.

เสฐียรโกเศศ (นามแฝง). การศึกษาวรรณคดีแห่งวรรณศิลป์. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
คุรุสภา ลาดพร้าว, 2519.

_____ . เล่าเรื่องในไตรภูมิ. พระนคร : สำนักพิมพ์คลังวิทยา, 2513.

เสฐียร พันธงศรี. พุทธประวัติ และปรัชญาบางประการ. พระนคร : เขมมบรรณกิจ,
2497.

เสาวลักษณ์ อนันตสานต์. วรรณกรรมรัชกาลที่ 2. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง, 2520.

หริศ เรื่องอุทธี (ชำระ รวบรวม). ประชุมแหล่งเครื่องเล่นมหาชาติ. พระนคร :
โรงพิมพ์วัฒนาพานิช, 2501.

อารีย์ สหชาติโกสิน์. วรรณคดีเกี่ยวกับพุทธศาสนาสมัยสุโขทัย. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด, 2522.

วารสาร

คำทรงราชานุภาพ, สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระยา. "วิจารณ์เห่ชาลูกหลวง".

วารสารสมาคมคณิศรแห่งประเทศไทย. (พฤษภาคม 2485): 51-53

ทิพวัน บุญวีระ. "แหล่งเครื่องเล่นมหาชาติ". วารสารศิลปากร. 22 (กรกฎาคม
2521): 57-73.

อิงอร สุพันธุ์วิช. "สวด เทศน์ แหล่ง" วารสารอักษรศาสตร์. 13 (กรกฎาคม
2524): 15-41.

วิทยานิพนธ์

ลมคาย นิลประภัสสร. "บทละครว่าเป็นวรรณคดีหรือไม่" วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต
แผนกวิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย, 2497.

ญาคา อรุณเวช. "ความเปรียบในบทละครในพระราชนิพนธ์รัชกาลที่ 2".

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย, 2526.

ประทวน บุญปก. "คนธรรมดาในวรรณคดีสันสกฤตและวรรณคดีบาลี". วิทยานิพนธ์
ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย, 2523.

ยมโคย เฟื่องพงศา. "ครุฑและนาคในวรรณคดีสันสกฤตและบาลี". วิทยานิพนธ์ปริญญา
โทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย,
2521.

เขาวเรศ สิริเกียรติ. "เพลงกล่อมเด็กของไทย". วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร, 2521.

วารี กัญหุลากร. "การศึกษาเชิงวิเคราะห์ลิลิตเพชรมงกุฎของเจ้าพระยาพระคลัง (หน)".
วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย, 2520.

ศิริพร ฐิติฐาน. "รามเกียรติ์ : ศึกษาในแง่การแพร่กระจายของนิทาน".

วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาไทย บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์-
มหาวิทยาลัย, 2522.

สัมภาษณ์

จารุวรรณ ชรรณวัชร ภาควิชาภาษาไทยและตะวันออก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
มหาสารคาม ลิขิตถึงผู้วิจัย ลงวันที่ 10 สิงหาคม 2526.

นาลี พุทธิรักษา สถาบันวิจัยสังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ลิขิตถึงผู้วิจัยลงวันที่ 23
มิถุนายน 2525.

พระอริยานุวัตรเนมาจารีเถระ วัดมหาชัย จังหวัดมหาสารคาม ลิขิตถึงผู้วิจัย
ลงวันที่ 25 กรกฎาคม 2526.

สมุดไทย

หมู่ กลอนอ่าน เรื่อง กากี.

เลขที่ 1-9 ทุ 115 ชั้น 5/5 มัคที่ 1.

เลขที่ 10-20 ทุ 115 ชั้น 5/5 มัคที่ 2.

หมู่ กลอนบทละคร เรื่อง กากี.

เลขที่ 41-43 ทุ 114 ชั้น 1/2 มัคที่ 5/1.

หมู่ กลอนสีกวา เรื่อง กากีและพระสมุท.

เลขที่ 32 ทุ 113 ชั้น 5/4 มัคที่ 2.

หมู่ แผลเทศน์ เรื่อง แผลเทศน์กากีกัมขัมหาราช.

เลขที่ 41 ทุ 113 ชั้น 5/5 มัคที่ 3.

หมู่ ภาพย่อโคลง เรื่อง เท (เรื่อง) กากี.

เลขที่ 1-2, 4-8, 10 ทุ 114 ชั้น 2/1 มัคที่ 74.

เลขที่ 11, 14, 18-19 ทุ 114 ชั้น 2/1 มัคที่ 75.

หมู่ คำฉันท์ เรื่อง กากี.

เลขที่ 58-65 ทุ 113 ชั้น 6/3 มัคที่ 7.

เลขที่ 66-72 ทุ 113 ชั้น 6/3 มัคที่ 8.

หมู่ กลอนหลวง เรื่อง กากี.

เลขที่ 1-3 ทุ 115 ชั้น 5/3 มัคที่ 1.

หมู่ ลิลิต เรื่อง กากี.

เลขที่ 16 ทุ 114 ชั้น 5/2 มัคที่ 2.

กระดานฝรั่ง

หมู่ ภาพย่อโคลง ชื่อ เทกากี

เลขที่ 15 ทุ 114 ชั้น 2/1 มัคที่ 5.

หมู่ มโหรี บทขับร้องและเพลงต่าง ๆ ชื่อทรงมโหรีเรื่อง กากี
เลขที่ 11 กุ 114 มัดที่ 77/1.

หมู่ กลอนเทศน์ต่าง ๆ เรื่อง แผลบายศรีกากี
เลขที่ 2 กุ 113 มัดที่ 34.

เพลงกล่อมเด็ก จากสถาบันทักษิณคดีศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ สงขลา.

"เรื่อง : กากี". เพชรบุรี : วิทยาลัยครูเพชรบุรี, 2523. (เอกสารเผยแพร่
หมายเลข 2 อักสำเนา).

ภาษาต่างประเทศ

Hasting, James. "Jataka." Encyclopedia of Religion and Ethics
7 (1960): 491-493.

Hophins, E. Washburn. "Fire-walking". Encyclopedia of
Religion and Ethics. 6 (1913) : 30-31).

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ก.

ชาตก

ความหมายของชาตก

คำว่า ชาตก มาจากศัพท์ ชา (ชาตุ) แปลว่า เกิด เติม ค ปัจจัย เป็น ชาต แปลว่า เกิดแล้ว เติม ก ปัจจัย เป็น ชาตก แปลว่า ผู้เกิดแล้ว

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 ให้ความหมายของคำว่า ชาตก ไว้ว่า "เรื่องของพระพุทธเจ้าที่มีอยู่ในชาดกอื่นๆ เป็นชื่อคัมภีร์ในพุทธศาสนา ส่วนหนึ่งในเอกสารที่เรียกว่า นวสังคตศาสตร์"¹

ฐานิสร์ ชาครัทพงศ์ ได้อธิบายความหมายของคำว่า ชาตก ไว้ว่า "คำว่า ชาตก เมื่อกล่าวตามมคิของโบราณจารย์ในแง่ที่เป็นวรรคคี่ของพระพุทธศาสนา ได้แก่ เรื่องของพระโพธิสัตว์ หรืออภิศาติของพระพุทธเจ้า ที่ได้แสดงมทบาทความเป็นวิรมุข หรือมทบาทอื่นๆ ฉะนั้น คำนี้จึงอาจแปลความหมายได้ว่า เรื่องของพระโพธิสัตว์ แต่การแปลความหมายที่สักันโดยทั่วไปนั้นก็คือ เรื่องพระชาติในอภิศาติของพระพุทธเจ้า ชาตกนอกจากจะหมายถึงเรื่องกัถกกล่าวแล้ว ยังหมายถึงการรวบรวมชาตกที่ปรากฏในพระไตรปิฎกและหมายถึงคัมภีร์หรือ รดกดาชาตกอีกด้วย"²

¹พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2525 (กรุงเทพฯ:สำนักพิมพ์อักษรเจริญทัศน์, 2525), หน้า 264.

²ฐานิสร์ ชาครัทพงศ์, "ความรู้เรื่องชาตก" อักษรสาร (กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ไทยวัฒนาพานิช, 2515), หน้า 30. (พิมพ์เนื่องในโอกาสงานเสาศาสตราจารย์ 9 กันยายน 2515)

ฮารีย์ สหชาติโกสีย์ โคธธิบายว่า "ชาคก คือนิทานอิงธรรมหรืออิง
ภาษิต ที่พระพุทธเจ้าตรัสเมื่อทรงแสดงธรรมเพื่อให้เข้าใจหลักธรรม และเห็น
ตัวอย่างตาม นิทานชาคกที่พระพุทธเจ้าทรงนำมาตรัส เป็น เรื่องในอภิศาติของพระ
พุทธเจ้าก็มี เป็นนิทานชาวบ้านก็มี"¹

เจดิม มากนวล โคธธิบายว่า "ชาคก หมายถึง เรื่องราวที่เล่าถึง
การเกิดของพระโพธิสัตว์ในอภิศาติ ซึ่งพระองค์เสวยพระชาติเป็นสัตว์บ้าง เป็น
คนบ้าง เทวดาบ้าง ในแต่ละชาติทรงมีบทบาทแตกต่างกันออกไป ทั้งแต่ทรงมีสติปัญญา
น้อยจนถึงทรงมีสติปัญญาสูงส่ง ซึ่ง ทรงบำเพ็ญบารมีอย่างหยাবไปจนถึงละเอียดย
ประณีต ทรงบำเพ็ญบารมีเพื่อทำลายกิเลสให้ลดน้อยลงจนหมดไปในที่สุด ทรงช่วย
เหลือสรรพสัตว์อื่นใหม่ความรพนทุกข์และเสียสละอย่างใหญ่หลวงเพื่อยุติ และเพื่อ
พระองค์เองจะโคจรหลุดทุกข์ หลีกการเวียนว่ายในวัฏฏสงสารแต่ละชาตินั้นอาศัย
หลักกรรมตามความเชื่อทางพุทธศาสนา จนพระชาติสุดท้ายที่ตรัสรู้เป็นพระสัมมา
สัมพุทธเจ้า"²

จากคำอธิบายดังกล่าวสรุปได้ว่า ชาคก หมายถึง เรื่องราวเกี่ยวกับพระ
โพธิสัตว์ หรืออภิศาติของพระพุทธเจ้า ซึ่งมีปรากฏอยู่ในพระไตรปิฎก และยังมีหมาย
ถึงอรรถกถาชาคกอีกด้วย

ที่มาของเรื่องชาคก

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงมีพระราชวินิจฉัยว่า

¹ฮารีย์ สหชาติโกสีย์, วรรณคดีเกี่ยวกับพุทธศาสนาในสมัยสุโขทัย
(กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สถานสงเคราะห์หญิงปากเกร็ด, 2522), หน้า 8.

²เจดิม มากนวล, การวิเคราะห์และเปรียบเทียบนิทานชาคกกับนิทาน
อีสาน เอกสารนิเทศการศึกษานัมปีที่ 167 (หน่วยศึกษานิเทศก์: กรมการฝึกหัดครู,
2518), หน้า 17.

"เรื่องชาคกเป็นเรื่องราวที่มีมากอนสมัยพุทธกาล และในชาคกเองก็ยอมรับว่าเป็นเรื่องเก่า เพราะขึ้นต้นด้วยคำว่า อดีตกาล"¹ และเช่นเดียวกัน ยาวพระลาค เนห์ร มีความเห็นว่า นิทานชาคกเป็นนิทานเก่าแก่กอนพุทธกาล ถึงความในหนังสือ พบดินดินเคี้ย ตอนหนึ่งว่า

...นิทานชาคกในรูปโฉมที่เราเห็นกันอยู่ในปัจจุบัน เกิดขึ้นหลังจากพระพุทธรูปองค์โตเสด็จมีขันธบริณีพพานไปแล้ว เชื่อกันว่านิทานชาคกเป็นเรื่องราวที่พระอรหันต์ถึงชีวิตของพระพุทธเจ้าในชาติก่อนๆ นิทานชาคกโคกกลายเป็นส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญในวัชรพุทธศาสนา แต่เป็นที่ประจักษ์ชัดแจ้งว่านิทานชาคกเป็นเรื่องเก่าแก่ซึ่งเกิดขึ้นในอินเดียกอนครั้งพุทธกาล และด้วยเหตุนี้ จึงเป็นประโยชน์ชุกมากในการศึกษาหาความรู้เกี่ยวกับชีวิตของชาวอินเดียในครั้งกระโนน²

เฉลิม มากนวล ได้ศึกษาและประมวลสรุปที่มาของชาคกว่า มีที่มาได้เป็น 4 ทาง ดังนี้

1. จากเรื่องในคัมภีร์ที่เก่าแก่กว่าคัมภีร์ชาคก คือพระบรมราชาธิบายของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ที่ว่า "นิทานนั้นที่วิศาลชาคก ซึ่งอยู่ในโหมสวาทลิกชาบถ คัมภีร์มหาวิภังค พระวินัย ซึ่งเป็นคัมภีร์เก่าแก่กว่าคัมภีร์ชาคก"
2. จากนิทานชาวบ้าน ซึ่งบางเรื่องก็เป็นนิทานชาวบ้านที่พระอรหันต์อาจารย์เผยแผ่มาเป็นคัมภีร์ในการสั่งสอน บางเรื่องก็โคมมาจากนิทานชาวบ้านของต่างชาติที่เสาะสืบคอกันมา เช่น สุวัณห์หังสชาคกกับนิทานอัสนี เรื่องทานไซเป็นทอง
3. จากเรื่องราวในประวัติศาสตร์ หรือพงศาวดารบ้านเมืองยุคโบราณ เช่น เรื่องที่ชาวกุมาร ผูกบรกรรมแควนกาสิและโกศลในปกครองเดียวกัน มาจนถึงเวลาพุทธกาล

¹พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, "พระราชวิจารณ์ว่าด้วยนิทานชาคก" ประชุมศิลาจารึก ภาคที่ 5 (นครหลวง: โรงพิมพ์สำนักเลขาธิการคณะรัฐมนตรี, 2515, หน้า 17.

²ยาวพระลาค เนห์ร, พบดินดินเคี้ย เล่ม 1 แปลโดย กรณา กุศลาลัย (กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์กมลสาร, 2515), หน้า 359.

4. โดยการผูกเรื่องขึ้นเพื่อใช้สำหรับเปรียบเทียบ¹

จุดมุ่งหมายในการ เล่านิทานชาตก

การนำนิทานโบราณทั้งหลายมาเล่าถึงเป็นหนังสือชาตก ก็เพื่อสร้างความเข้าใจในคำสอนและสร้างศรัทธาในศาสนา บุคคลต่างๆ ย่อมมีระดับสติปัญญาแตกต่างกันไป บางคนยกเฉพาะข้อธรรมะมาสอนก็เข้าใจ แต่บางคนต้องเล่านิทานเปรียบเทียบให้เนื้อความไปสอดคล้องเข้ากับข้อความที่สอนจึงจะเข้าใจ ชาตกจึงเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้เข้าใจธรรมะได้ชัดเจนโดยง่าย และในการศึกษาค้นคว้านิทานเก่าแก่ที่เล้าสืบทอดกันมาแต่ครั้งโบราณมาเป็นชาตกนั้น อาศัยหลักความเชื่อทางพุทธศาสนาในเรื่องกฎแห่งกรรมคือ การเวียนว่ายในวัฏสงสาร และทัศนคติเรื่องพระโพธิสัตว์

ลักษณะชาตก

ชาตกมีจำนวนทั้งสิ้น 547 เรื่อง มีลักษณะเป็นคาถาล้วนๆ แบ่งเป็น 22 หมวดโดยการจัดแบ่งตามจำนวนคาถาที่มีในเรื่อง และเรียกชื่อตามจำนวนคาถาเป็นค่นว่า ชาตกที่มีจำนวนคาถา 1 คาถา เรียกว่า เอกนิบาท ชาตกที่มีจำนวนคาถา 2 คาถา เรียกว่า หกนิบาท แบ่งแบบนี้เรื่อยไปตามลำดับจนถึงชาตกที่มีจำนวนคาถาตั้งแต่ 81-1000 คาถา เรียกว่า มหานิบาท ซึ่งมีทั้งหมด 10 เรื่อง คือชาตกที่เราเรียกว่า ทศชาตก นั้นเอง และสำหรับชาตกที่มีจำนวนคาถามากน้อยไม่เท่ากัน จัดอยู่ในปถกนิบาท ชาตกในพระไตรปิฎกนี้เรียกกันว่า ชาตกปรกบาง นิบาทชาตกบางแต่ที่ยึดทั่วไปนั้น เรียกว่านิบาทชาตก แปลว่า ชาตกที่จัดไว้เป็นหมวดหมู่

¹เจดิม มากนวล, การวิเคราะห์และเปรียบเทียบนิทานชาตกกับนิทานอีสป,

อรรถกถาชาคก

เชื่อกันว่าแต่เดิมนั้นนิบาตชาคกประกอบด้วยส่วนที่เป็นทั้งร้อยกรอง คือ คาถา และเนื้อเรื่องที่แต่งเป็นร้อยแก้ว เนื่องจากในสมัยพุทธกาลพระบรมศาสดาสนททางๆ อาศัยการท่องจำและถ่ายทอดกันต่อๆ มา เมื่อเวลาผ่านไปส่วนที่เป็นร้อยแก้วคือเนื้อเรื่อง จึงมีโอกาสดที่จะเลือนลางหรือสูญหายไปจากความทรงจำใคนมากกว่าคาถาซึ่งง่ายต่อการจดจำ เมื่อมีการทำสังคายนาในสมัยพระเจ้าอโศกมหาราช ชาคกคงจะได้รับการรวบรวมโดยอยู่ในรูปของคาถาภาษาบาลีล้วนๆ¹ แม้จะมีเนื้อเรื่องบางก็เป็นเพียงร้อยแก้วสั้นๆ ที่ยากแก่การเข้าใจ เช่น

หญิงคนรักของเราอยู่ ณ ที่แห่งใด กลิ่นของนางยังหอมฟุ้งมาจากที่
แห่งนั้นถึงหู ใจของเรายินดีในนางคนใด นางคนนั้นชื่อธากาคิ ญ
ไกลจากที่นี้ไป ๗

ท่านชามทะเลไปโคขยางไร ท่านชามแม่น้ำชื่อเกปุทะไปโคขยางไร
ท่านชามสมุทรทั้ง 7 ไปโคขยางไร ท่านชินคนงิวโคขยางไร ๗

เราชามทะเลไปกับท่าน ชามแม่น้ำชื่อเกปุทะไปกับท่าน ชามสมุทร
ทั้ง 7, ไปกับท่าน ชินคนงิวไปกับท่าน ๗

นาคีเคียนตัวเถาผู้มีกายใหญ่โต นาคีเคียนตัวราษฎ์ไม่มีความสำนึก
ตัว เพราะวาเราตองนำมามาง นำไปบาง ซึ่งธุของเมัยตัวเอง ๗²

จากข้อความดังกล่าวข้างต้นแสดงให้เห็นว่า ชาคก มีเฉพาะคำกล่าว ไม่
มีเนื้อเรื่องที่อธิบายให้ทราบว่า ใครเป็นศูนย์กลางถ้อยคำนั้นๆ มีเหตุการณ์อะไร
เกิดขึ้นบ้าง ฯลฯ

โดยเหตุนี้เองจึงมีการแต่งเนื้อเรื่องเพื่ออธิบายความในชาคกให้เข้าใจ
เรื่องราวชีวิตเจนนิน หนังสือที่แต่งขึ้นเพื่อการนี้เรียกว่า อรรถกถาชาคก ตามที่คณะ
เดิมเชื่อกันสืบต่อมาว่า อรรถกถาชาคกเป็นผลงานของพระพุทธโฆษาจารย์ พระ
อรรถกถาจารย์ที่มีชื่อเสียงที่สุด ท่านไครจนาชินประมาณพุทธศตวรรษที่ 10-11³

¹ เสรีพร พันธรังสี, พุทธประวัติและปรัชญาบางประการ / พระนคร:
สำนักพิมพ์เกษมบรรณกิจ, 2497), หน้า 111.

² พระไตรปิฎกภาษาไทย เล่ม 42 (พระนคร: โรงพิมพ์การศาสนา, 2499),
หน้า 199-200.

³ ฐานิสร์ ชาลวิกพงศ์, "ความรูเรื่องชาคก" อักษรสาร, หน้า 30.

จะเห็นได้ว่าอรรถกถาชาคกเป็นผลงานที่พระอรุณกถาจารย์ได้แต่งเสริมขึ้นมาโดย่างสนธิสนมกลมกลืน เพื่อให้ชาคกมีเนื้อเรื่องสมบูรณ์และคนทั่วไปสามารถเข้าใจได้ง่ายขึ้นเหมาะแก่การสอนศาสนาในสมัยที่คนยังอ่านหนังสือไม่ออก

ลักษณะและการดำเนินเรื่องในอรรถกถาชาคก

ลักษณะของอรรถกถาชาคกประกอบด้วยส่วนต่างๆ และดำเนินเรื่องเป็นลำดับ ดังนี้

1. ปัจจุบันวัตถุ หมายถึง เรื่องราวปัจจุบันในสมัยพุทธกาล เป็นการอธิบายบทโดยการอ้างว่า เรื่องที่จะเล่านี้ใครเป็นผู้เล่า เล่าให้ใครฟัง เอาที่ไหน เอาเมื่อไรและทำไมจึงเล่า อรรถกถาชาคกอ้างเหมือนกันทุกเรื่องว่า พระพุทธเจ้าเป็นผู้เล่า
2. อดีตวัตถุ หมายถึง ส่วนที่เป็นเนื้อเรื่องหรือตัวชาคกซึ่งมีความสอดคล้องกับปัจจุบันวัตถุ รายละเอียดขงนี้ถือเป็นส่วนสำคัญ เพราะประกอบด้วยกิจกรรมหรือสภาวะที่เป็นศาสนิก ใหญ่ฟังหรือผู้อ่านประพฤติกปฏิบัติคามหลักธรรมในพุทธศาสนา
3. สถา เป็นส่วนหนึ่งในอดีตวัตถุ เป็นข้อความเติมในนิบาตชาคกซึ่งพระอรุณกถาจารย์ผู้รจนาอรรถกถาชาคกคงไว้ เสมือนเป็นหัวใจสำคัญของเรื่อง
4. ข้อความวิจารณ์ไวยากรณ์และถ้อยคำของภาษา เป็นการอธิบายความของคาถาในนิบาตชาคกที่นำมาแทรกไว้ในส่วนอดีตวัตถุตามความเหมาะสมของท้องเรื่อง เพื่อให้ได้ความสมบูรณ์ เข้าใจง่ายขึ้น แต่คาถาใดที่ง่ายต่อการเข้าใจก็ไม่จำเป็นต้องมีส่วนนี้
5. อุโฆษาน เป็นชั้นตอนสุดท้ายของการแต่งอรรถกถาชาคก หมายถึง การสรุปเรื่องเพื่อเชื่อมอดีตกับปัจจุบันเข้าด้วยกัน โดยระบุว่าบุคคลใดในอภินิหานกลับชาติเป็นใครในสมัยพุทธกาล

หนังสือชาคกจะประกอบด้วย 3 ส่วนดังกล่าวข้างต้นทุกเรื่อง เนื้อหาของ
 อคติที่คิดส่วนใหญ่เป็นนิทานโบราณซึ่งเล่าสืบกันมาช้านาน¹ และคงเป็นที่รู้จักกันแพร่หลาย
 พระพุทธเจ้าทรงนำนิทานเหล่านั้นมาเล่าเปรียบเทียบเพื่อความเข้าใจธรรมะโค
 ษัลเจเนซัน และพระสาวกก็คงจะยึดแบบการสนทนาดังกล่าว ครั้นเวลาผ่านไปผู้ที่เล่าเรียน
 กันค่อยๆ มาจากลาวปะปนกันโดยไม่ไต่ตั้งใจ แล้วในที่สุดก็กลายเป็นว่าพระพุทธเจ้า
 เป็นผู้รู้เล่าแต่เพียงพระองค์เดียว แล้วมีการแต่งเติมปัจจุบันวัตถุเพื่อประกอบทอง
 เรื่องว่าเป็นพุทธวจนะอย่างแท้จริง และใช้เติมสโมธานเพื่อให้อผสมจริงยิ่งขึ้น

การเข้ามาในประเทศไทยของนิทานชาคก

นิทานชาคกคงจะเข้ามาพร้อมกับพระพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นราชธานี
 แล้ว โดยมีหลักฐาน คือ ในหนังสือไตรภูมิพระร่วง มีข้อความในบานแพนกเดิมตอนหนึ่ง
 ว่า "...พระธรรมไตรภูมิถนัด ช งามมาแต่พระคัมภีร์ไคบางเล่า งามมาแต่ในพระ
 ยัตถกถาพระจตุรคณันต์มีบาง ๆ ในยัตถกถาฎีกาพระอภิธรรมวคการก็มีบาง ๆ ...
 ในพระธรรมชาคกก็มีบาง ๆ"² นอกจากนี้ในการพรรณนาถึงศิวัจญาณภูมิมีข้อความที่
 กล่าวถึงชางฉัตตันต์ ซึ่งเสฐียรโกเศศอธิบายว่า "...ที่ชาวขานรู้จักดี คือชางฉัตตันต์
 (หงงา) เพราะมีเรื่องพระยาฉัตตันต์ เป็นเรื่องชาคกกว่าพระพุทธเจ้าเคยเสวยพระชาติ
 คือเคยไปเกิดเป็นชางนี้ช้อยพักหนึ่ง"³

ในสมัยก่อนนิทานชาคกได้รับความนิยมแพร่หลายมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง
 ยิงมหาเวสสันดรชาคก มีปรากฏในวรรณคดีไทยในรูปแบบต่างๆ กัน ได้แก่ มหาชาติ
 คำหลวง ภาพยนตร์มหาชาติ และรายยาวมหาเวสสันดรชาคก

¹ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว, "พระราชวิจารณ์ว่าด้วยนิทาน
 ชาคก" ประชุมศิลาจารึกภาคที่ 5 ..., หน้า 18.

² พระยาสิทธิ, ไตรภูมิพระร่วง..., หน้า 12.

³ เสฐียรโกเศศ(นามแฝง), เล่าเรื่องในไตรภูมิ ..., หน้า 31.

การแปลคัมภีร์อรรถกถาชาคกในประเทศไทย

อรรถกถาชาคกได้รับการแปลเป็นภาษาไทยเป็นครั้งแรกในปี พ.ศ. 2447 โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดเกล้าฯ ให้แปลและจัดพิมพ์เป็นบรรณาการในงานศพพระเจ้าลูกเธอ พระองค์เจ้าศรีวิไลยลักษณ์ กรมขุนสุพรรณภาควดี แต่ต้นแจกเพียง 6 เล่ม ต่อมาเมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวสวรรคต ได้มีการแปลอรรถกถาชาคกทั้งหมดให้สมบูรณ์ เพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติ อันเป็นส่วนน้อมรำลึกสามพระยา ก็ได้จัดแปลอรรถกถาชาคกทั้งหมดและให้พิมพ์ พ.ศ. 2493.

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

กฤษฎีกา

ส่วนที่ 1 รวมอยู่ในหมวกกฤษฎีกา โคน

เลขที่ 1 ภาคเอน 1 ค 115 ชั้น 5/5 มัคที่ 1

ประวัติ สมบัติเคมของหอสมคณหงชาติ

ใจความ คังแคพญาครุฑมาเลนสภาคัมทาวพรหมทค แลวฉกพา
นางภาคไปสูฉิมพลี จนถึงทาวพรหมทคศรีบริภาขนางภาค แลวใหเอาควลอยแพไป

เลขที่ 3 ภาคเอน 1 ค 115 ชั้น 5/5 มัคที่ 1

ประวัติ สมบัติเคมของหอสมคณหงชาติ

ใจความ คังแคพญาครุฑมาเลนสภาคัมพระเจ้าพรหมทค จนถึง
พญาครุฑเขาหานางภาค

เลขที่ 4 ภาคเอน 1 ค 115 ชั้น 5/5 มัคที่ 1

ประวัติ กรมหมื่นพิทยาลงกรณฉาย พ.ศ. 2459

ใจความ คังแคพญาครุฑมาเลนสภาคัมพระเจ้าพรหมทค แลวฉก
นางภาคไปสูฉิมพลี จนถึงทาวพรหมทคสงใหลอยแพนางไป นางภาคคร่าครวดูมาในแพ

เลขที่ 5 ภาคเอน 1 ค 115 ชั้น 5/5 มัคที่ 1

ประวัติ ชีณาจาก ม.ด. แกง สุประภษฎ พ.ศ. 2479

ใจความ ชำกบัเลขที่ 1

เลขที่ 6 ภาคเอน 1 ค 115 ชั้น 5/5 มัคที่ 1

ประวัติ เจ้าพระยามชมนตรีฉาย พ.ศ. 2473

ใจความ ชำกบัเลขที่ 1

เลขที่ 7 กากีเดิม 1 คู่ 115 ชั้น 5/5 มัคที่ 1

ประวัติ เจ้าพระยามุขมนตรีถวาย พ.ศ. 2473

ใจความ ซ้ำกับเลขที่ 1

เลขที่ 8 กากีเดิม 1 คู่ 115 ชั้น 5/5 มัคที่ 1

ประวัติ กรมหมื่นพิทยาลงกรณถวาย พ.ศ. 2459

ใจความ ตั้งแตพยาครุทธมาเอนสกาภิพระเจ้าพรหมทัต แล้วลัก
พานางกากีไปสู่วิมานฉิมพลี จนถึงคนขรรพที่คพิณครวญถึงโคมกากี

เลขที่ 9 กากีเดิม 1 คู่ 115 ชั้น 5/5 มัคที่ 1

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

ใจความ ตั้งแตพยาครุทธมาเอนสกาภิพระเจ้าพรหมทัต แล้วลัก
พานางกากีไปสู่วิมานฉิมพลี จนถึงพยาครุทธกล่าวบริภาษนางกากี

เลขที่ 9/1 กากีเดิม 1 คู่ 115 ชั้น 5/5 มัคที่ 1

ประวัติ ม.ร.ว. นวอดจรรอรอดกมล มาศยานุวัตรให้ วันที่

23 ธ.ค. 2514

ใจความ ซ้ำกับเลขที่ 9

เลขที่ 10 กากีเดิม 1 คู่ 115 ชั้น 5/5 มัคที่ 2

ประวัติ หอสมุดแห่งชาติซื้อ พ.ศ. 2450

ใจความ ซ้ำกับเลขที่ 9

เลขที่ 11 กากีเดิม 1 คู่ 115 ชั้น 5/5 มัคที่ 2

ประวัติ หอสมุดแห่งชาติซื้อ พ.ศ. 2452

ใจความ ซ้ำกับเลขที่ 9

เลขที่ 12 กากีเดิม 1 คู่ 115 ชั้น 5/5 มัคที่ 2

ประวัติ เจ้าจอมสมบุญถวาย พ.ศ. 2472

ใจความ ตั้งแตพยาครุทธมาเอนสกาภิพระเจ้าพรหมทัต แล้วลัก
พานางกากีไปสู่วิมานฉิมพลี จนถึงพยาครุทธนำนางมาสังคิน

เลขที่ 13 กากีเล่ม 1 คู่ 115 ชั้น 5/5 มัคที่ 2

ประวัติ ขุนประสิทธิ์จิตรกรรมถวาย พ.ศ. 2460

ใจความ ซ้ำกับเลขที่ 1

เลขที่ 14 กากีเล่ม 1 คู่ 115 ชั้น 5/5 มัคที่ 2

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

ใจความ ซ้ำกับเลขที่ 1

เลขที่ 19 กากีเล่ม 1 คู่ 115 ชั้น 5/6 มัคที่ 2

ประวัติ พระยาราชเสนาถวาย 9/6/2483

ใจความ ซ้ำกับเลขที่ 1

เลขที่ 20/1 กากีเล่ม 1 (พลัด) คู่ 115 ชั้น 5/5 มัคที่ 2

ประวัติ นายสุค ศรีสมวงศ์ให้ วันที่ 3 ค.ศ. 2464

ใจความ ตั้งแต่วิทยาครุฑมาเอนสกากับพระเจ้าพรหมทัต แล้วอีก

พานางกากีไปสู่วิมานฉิมพลี จนถึงคนชรพรพแปลงกายเป็นไรแตรกษณพญาครุฑมาจาก
วิมานฉิมพลีเขาเผ่าพระเจ้าพรหมทัต

เลขที่ 20/3 กากี (พลัด) คู่ 115 ชั้น 5/5 มัคที่ 2

ใจความ ตั้งแต่วิทยาครุฑพานางกากีชมป่าหิมพานต์ จนถึงพระเจ้า
พรหมทัตคว่ำครวญหานางกากี

ภาพหอโคลง

ส่วนที่ 1 รวมอยู่ในหมู่ภาพหอโคลง (บทเห่) โคน

เลขที่ 1 เห่เรื่องกากี คู่ 114 ชั้น 2/1 มัคที่ 74

ประวัติ ชี้จาก ม.ธ.แกง สุประสิทธิ์ พ.ศ. 2479

ใจความ พญาครุฑบันดาลให้เกิดความมืดมิดลอบเขาปราสาท

นางกากี เกี่ยวพาราสีนางแล้วขุนนางเหาะไปสมสู่ที่วิมานฉิมพลีอย่างมีความสุข

เลขที่ 2 เข้มเรื่องกาก็ กู 114 ชั้น 2/1 มัคที่ 74

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

ใจความ พยายามขออนุญาตนำภาพและไปสมสู่ที่วิมานฉิมพลี

เลขที่ 4 เข้มเรื่องกาก็ กู 114 ชั้น 2/1 มัคที่ 74

ประวัติ ช้อจาก ม.ธ.แดง ส.ประคิษฐ์ พ.ศ. 2479

ใจความ ข่ากับเลขที่ 2

เลขที่ 5 เข้มเรื่องกาก็ กู 114 ชั้น 2/1 มัคที่ 74

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

ใจความ ข่ากับเลขที่ 2

เลขที่ 6 เข้มเรื่องกาก็ กู 114 ชั้น 2/1 มัคที่ 74

ประวัติ หอสมุดแห่งชาติช้อ เมื่อ 26/11/127

ใจความ ข่ากับเลขที่ 2

เลขที่ 7 เข้มเรื่องกาก็ กู 114 ชั้น 2/1 มัคที่ 74

ประวัติ ช้อจาก ม.ธ.แดง ส.ประคิษฐ์ พ.ศ. 2479

ใจความ ข่ากับเลขที่ 2

เลขที่ 8 เข้มเรื่องกาก็ (ของเดิม) กู 114 ชั้น 2/1 มัคที่ 74

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ

ใจความ ข่ากับเลขที่ 2

เลขที่ 10 เข้มเรื่องกาก็ กู 114 ชั้น 2/1 มัคที่ 74

ประวัติ ช้อจาก ม.ธ.แดง ส.ประคิษฐ์ พ.ศ. 2479

ใจความ ข่ากับเลขที่ 2

เลขที่ 11 เทกาก็ กุ 114 ชั้น 2/1 มัคที่ 75

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ
ใจความ ชำกับเลขที่ 2

เลขที่ 14 เทเวียงถก กุ 114 ชั้น 2/1 มัคที่ 75

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ
ใจความ ชำกับเลขที่ 2

เลขที่ 18 เทกาก็ กุ 114 ชั้น 2/1 มัคที่ 75

ประวัติ สมบัติเดิมของหอสมุดแห่งชาติ
ใจความ ชำกับเลขที่ 1

เลขที่ 19 เขมรเรื่องถก กุ 114 ชั้น 2/1 มัคที่ 75

ประวัติ ใ้มาจากกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี
ใจความ ชำกับเลขที่ 2

ส่วนวนที่ 2 รวมอยู่ในหมุกถอนอ่าน ไ้แก่

เลขที่ 20/2 เรื่องถก (พลัด) กุ 115 ชั้น 5/5 มัคที่ 2

ประวัติ พระวรวงศ์เธอพระองค์เจ้าฉายรัศมีประฐาน ร.ศ. 126
ใจความ พญาครุฑบนศาลาให้เกิดความมึนมิกลอยเขาปราสาทนาง
ถก ก็ยวพาราสินางแล้วอนางเหาะไปสมสู่ที่วิมานฉิมพลีอย่างมีความสุข และพญาครุฑ
พานางถกชิมป่าหิมพานต์

คำฉันท์

เลขที่ 58 ถกถ้อม 1 กุ 113 ชั้น 6/3 มัคที่ 7

ประวัติ เจ้าพระยามุนทรให้ พ.ศ. 2473
ใจความ คั้งแต่พระเจ้าพรหมทัตเสด็จออกขุนนาง ทรงว่าราชการบ้าน
เมืองเสร็จแล้ว ทรงพระสำราญเล่นสกาถกพญาครุฑ จนถึงคนขรรพอาสาสี่พานางถก

เลขที่ 59 กากีเล่ม 1 คู่ 113 ชั้น 6/3 มัคที่ 7

ประวัติ นายเต็มใจ พ.ศ. 2475

ใจความ ซ้ำกับเลขที่ 58

เลขที่ 60 กากีเล่ม 1 คู่ 113 ชั้น 6/3 มัคที่ 7

ประวัติ พระยาศิริธรรมนริรักษ์ให้ วันที่ 28 มี.ค. 2469

ใจความ ตั้งแต่พระเจ้าพรหมทศเสด็จออกขุนนาง ทรงเล่นสกาภิ
 พญาครุฑ ๆ พานางกากีหนีไป คนซรรพ์เกาะชนพญาครุฑไปถึงวิมานฉิมพลีและโคสุมสูกับ
 นางกากี จนถึงคนซรรพ์ตีคพิณขับเพลงชมโฉมกากีและการโครวมสังวาสกับนาง

เลขที่ 61 กากีเล่ม 1 คู่ 113 ชั้น 6/3 มัคที่ 7

ประวัติ หอสมุดแห่งชาติชื่อ วันที่ 12 มี.ย. 2456

ใจความ ตั้งแต่พระเจ้าพรหมทศเสด็จออกขุนนาง ทรงเล่นสกาภิ
 พญาครุฑ ๆ พานางกากีหนีไป จนถึงนางกากีวอนถามพญาครุฑถึงพระเจ้าพรหมทศ

เลขที่ 62 กากีเล่ม 1 คู่ 113 ชั้น 6/3 มัคที่ 7

ประวัติ พระองค์เจ้าหญิงพิมพ์ศรีสร้อยประทาน วันที่ 2 ก.ค. 2460

ใจความ ตั้งแต่พระเจ้าพรหมทศเสด็จออกขุนนาง ทรงเล่นสกาภิ
 พญาครุฑ ๆ พานางกากีหนีไป จนถึงคนซรรพ์เกาะชนพญาครุฑไปถึงวิมานฉิมพลีและเห็น
 พญาครุฑเขยชมนางกากี

เลขที่ 63 กากีเล่ม 1 คู่ 113 ชั้น 6/3 มัคที่ 7

ประวัติ หอสมุดแห่งชาติชื่อจาก ม.ธ.แดง ส.ประสิทธิ์ พ.ศ. 2479

ใจความ ตั้งแต่พระเจ้าพรหมทศเสด็จออกขุนนาง ทรงเล่นสกาภิ
 พญาครุฑ ๆ พานางกากีหนีไป จนถึงคนซรรพ์บอกพระเจ้าพรหมทศว่านางกากีอยู่ที่วิมาน
 ฉิมพลี

เลขที่ 64 กากีเล่ม 2 กุ 113 ชั้น 6/3 มัคที่ 7

ประวัติ เจ้าระยามุขมนตรีให้ พ.ศ. 2473

ใจความ ทั้งแต่คนขรรพหุรับอาสาพระเจ้าพรหมทัตเพื่อไปสืบหานางกากีว่าอยู่ที่ใด จนถึงคนขรรพหุก็คพิณขับเพลงชมโฉมกากี

เลขที่ 65 กากีเล่ม 2 กุ 113 ชั้น 6/3 มัคที่ 7

ประวัติ หอสมุดแห่งชาติซื้อ วันที่ 10 ต.ค. 2450

ใจความ ทั้งแต่คนขรรพหุเข้าโลมนางกากีเมื่อพญาครุฑออกไปจากวิมานฉิมพลี จนถึงพญาครุฑบริภาษนางกากี

เลขที่ 66 กากีเล่ม 2 กุ 113 ชั้น 6/3 มัคที่ 8

ประวัติ ชื่อจาก ม.ล.แดง สุประสิทธิ์ พ.ศ. 2479

ใจความ ซ้ำกับเลขที่ 64

เลขที่ 67 กากีเล่ม 2 กุ 113 ชั้น 6/3 มัคที่ 8

ประวัติ ชื่อจาก ม.ล.แดง สุประสิทธิ์ พ.ศ. 2479

ใจความ ทั้งแต่คนขรรพหุติดตามม่านพที่เคินออกไป เมื่อมานพกลับเพศเป็นพญาครุฑ คนขรรพหุได้หนีไปแล้วจึงจุใจมเกาะขนชอนไปกับพญาครุฑนั้น จนถึงคนขรรพหุเลาให้พญาครุฑหวังวาไปสู่ฉิมพลีได้อย่างไร

เลขที่ 68 กากีเล่ม 2 (ซำรุก) กุ 113 ชั้น 6/3 มัคที่ 8

ประวัติ ใ้จากกรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี

ใจความ ทั้งแต่คนขรรพหุเซยขมนางกากีแล้วแอบแฝงกายอยู่ จนถึงพญาครุฑพานางกากีมาส่งคืนพระเจ้าพรหมทัต

เลขที่ 69 กากีเล่ม 2 (ซำรุก) กุ 113 ชั้น 6/3 มัคที่ 8

ประวัติ คุณหญิงประทุมราชวินิจฉิมมอบให้ วันที่ 25 เม.ย. 2511

ใจความ ทั้งแต่นางกากีวนพญาครุฑไม่ไหพานางไปส่งคืน จนถึงนางกากีวอนพระเจ้าพรหมทัต

เลขที่ 70 กากีเล่ม 3 กุ 113 ชั้น 6/3 มัคที่ 8

ประวัติ เจ้าพระยามหินทรไชยวงศ์ พ.ศ. 2473

ใจความ ตั้งแต่คนขรรพคึกคึกและร้องเพลงเสด็จก่ดการของนางกากี
ที่ถูกพญาครุฑนำไปวิมานฉิมพลี และใครวมสังวาสกันบนวิมานนั้น ไ้พระเจ้าพรหมทัต
และพญาครุฑฟัง จนถึงพระเจ้าพรหมทัตเรียกประชุมราชบุโรทิศแล้วให้ปรับโทษนางกากี
ที่สูกักขังไล่นางกากีออกจากพระนครไป นางกากีเดินคว่ำกรวย

เลขที่ 71 กากีเล่ม 3 กุ 113 ชั้น 6/3 มัคที่ 8

ประวัติ ม.ร.ว. นวลจรจรอรจรณมต มาคยานวัตรให้ วันที่ 23 ธ.ค. 2514

ใจความ ตั้งแต่พญาครุฑตามคนขรรพว่า เรื่องวิมานฉิมพลีได้อย่างไร
จึงขับเพลงไค้ไพเราะยิ่งนัก จนถึงพระเจ้าพรหมทัตเรียกประชุมพวกเสนาอำมาตย์
ปรึกษาโทษนางกากี

เลขที่ 72 กากี กุ 113 ชั้น 6/3 มัคที่ 8

ประวัติ คุณหญิงประทุมราชวินิจฉัยให้ วันที่ 23 เม.ย. 2511

ใจความ ตั้งแต่คนขรรพเสด็จไปวิมานฉิมพลีให้พญาครุฑฟัง จนถึง
นางกากีถูกขับออกจากเมือง

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ประวัติผู้เขียน

นางสาวจิรวรรณ คงจิตร เกิดเมื่อวันที่ 6 ตุลาคม พ.ศ. 2500 ที่
จังหวัดสุรินทร์ ได้รับพระราชทานปริญญาบัตรอักษรศาสตรบัณฑิตเมื่อ พ.ศ. 2523
และเข้าศึกษาต่อระดับปริญญาโทที่บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในปีเดียวกัน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย